

Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263.
Randschrift: "sigillum burgensium de harderwiche"

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

In dit nummer:

Van de bibliothecaris	pag. 2
De Slagsteeg in Tonsel	pag. 3
De (Harderwijker/Harderwijkse) Harderwijker in het nieuws	pag. 6
Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen	pag. 8
N.V. Stadsherstel	pag. 10
Van alles wat ver-eeuw-igd (15)	pag. 11
Weer- en natuurverschijnselen	pag. 19
Najaars-excursie 2002	pag. 21
Harderwijkers en/of Hierders (14)	pag. 25
Middeleeuwse- en Provinciale Muntslag in Harderwijk (8)	pag. 28
Antonius Nuck (1)	pag. 33
Gemeentearchivaris	pag. 41
Kert en nieuwjaar	pag. 41
Prijslijst in Euro's	pag. 42
Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden	pag. 43

NIEUW!

homepage: www.herderewich.nl

e-mail: info@herderewich.nl

Wijziging openingstijden bibliotheek

Teneinde onze leden beter in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van de historie van Harderwijk, is besloten de openingstijd van de bibliotheek te wijzigen.

Met

ingang van volgend jaar zullen wij niet 's middags maar 's avonds **geopend** zijn en wel elke eerste woensdag van de maand, met uitzondering van juli en augustus. **De openingstijden zijn van 19.00 - 21.00 uur.**

Nieuwe aanwinst

Deel LXVII uit 1974 van de vereniging "Gelre" met o.a. een artikel van wijlen de heer K. Mars, getiteld "Overleveringen over de slachtoffers van de Harderwijkse stadsbrand" en een bijdrage van dr.R. Reinsma over het onderwijs in Gelderland tussen 1830 en 1850, waarin o.a. aandacht wordt geschonken aan de Latijnse School in Harderwijk.

Schenking

Van de heer C. Rietman ontvingen wij een aantal jaargangen van "FleHITE" het tijdschrift voor verleden en heden van Oost-Utrecht, waarvoor onze hartelijke dank.

Gelezen in binnengekomen bladen

In "Uth het Oulde-Bruck" van juli jl. beschrijft E. Boeve de Lambertuskerk in Oldebroek en wie wil weten hoeveel sterren "Hotel Frikandel" heeft, moet beslist "Juf, ma'k nao acht'ren, juf" van Gerrit Peiter lezen.

De "Kroniek" No. 2-2002 van de Oudheidkundige Kring Voorst behandelt ons onderwijs na de hervorming en geeft inzicht in oude IJsselopen.

In diverse artikelen belicht "Gelders Erfgoed" 2002-3 zeldzame huisdier-rassen die door de eeuwen heen een grote rol in ons bestaan spelen.

W.D. van den Top schenkt in "De Mothoek" 2002-2 aandacht aan villa "Noorderheide" te Vierhouten. In 1955 noemde het Algemeen Dagblad deze villa "het mooiste huis van Nederland". "Ook een camping kan een interessante geschiedenis hebben" schrijven P.H. Wilcke en J. van Eyck over camping Bad Hoophuizen te Hulshorst.

Interessant is te lezen hoe **H.W. (Henk) Schiffmacher**, bij velen van ons niet onbekend, hier op onderzoek ging naar zijn voorvaderen.

Zwanen en Elburg hebben al een eeuwenoude, gezamenlijke geschiedenis. Het hoe en waarom wordt ons uitgelegd door Peter van Beek en Willem van Norel in "Arent thoe Boecop" nummer 71.

De Slagsteeg in Tonsel

T. Goossens

Het gebied tussen de Weisteeg en de Fokko Kortlanglaan behoorde tot 1972 bij Ermelo en maakte ooit deel uit van het "Ermelerbroek". Tot en met april 2002 stond hier het huis "de Waterplas". Zowel het landschap als het huis, dragen namen die doen denken aan vochtige omstandigheden. Rond 1830 wordt dit gebied ingedeeld bij sectie K van de kadastrale gemeente Ermelo. Het gaat hier vooral om de percelen met de nummers 132 t/m 135. Nummer 135 is een smalle strook, die vanaf de Weisteeg in zuidwaartse richting loopt. Dit perceel wordt gekarakteriseerd als een uitweg, omzoomd met hakhout.

*In 1850 heet nummer 134 "het Slag" en nummer 133 "Aarts Slag".
In 1897 heten de nummers 134 en 133 (gedeelte) "Speulderslag".*

Een mogelijke betekenis van het woord “slag” is perceel. Dat past bij een tijd, waarin bepaalde mensen gerechtigd waren tot een deel van het “Ermeler-broek”. Een andere betekenis van “slag” is een met veel hout begroeide weide. De meest boeiende betekenis is echter deze: “verdieping in den bodem, waarin water blijft staan, drasland, plas”.

In december 1909 krijgt E. Bakker, brandstoffenhandelaar te Harderwijk, vergunning van de gemeente Ermelo om een dam en een duiker aan te leggen in het beekje langs de Weisteeg. Hij krijgt hiermee een uitweg vanaf zijn percelen K134 en K167 (deel van de oude 133) naar de Weisteeg. Blijkbaar was er daarvoor alleen een uitweg mogelijk via de Waterplassteeg en de Fokko Kortlanglaan.

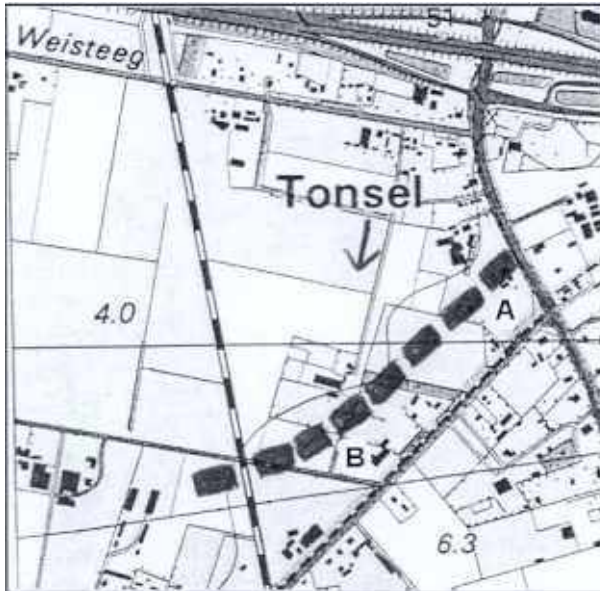
In 1920 heeft deze uitweg in een advertentie de naam “Groenesteegje”. Oude Ermeloërs hanteren nog de naam “Slagsteeg”. Er stond daar ooit een bordje met deze naam. Toch kan dit nooit een officiële naam geweest zijn, want dezelfde naam was al toegekend aan een weg in Horst. Het is voor Tonsel wel een toepasselijke naam, vanwege de aangrenzende “slag”-percelen.

Slagsteeg: 2001 in zuidelijke richting

In 1932 wordt een school gesticht op de oostelijke hoek van de Slagsteeg en de Waterplassteeg. Hierdoor wordt de Slagsteeg een veelgebruikte looproute voor kinderen uit de omgeving. De school is inmiddels opgeheven, maar het gebouw staat er nog.

De Slagsteeg loopt nog steeds van de Weisteeg naar de Waterplassteeg, maar hierin zal verandering komen. Ten eerste wordt de Slagsteeg straks doorsneden door de Groene zoomweg. Ten tweede wordt het hele gebied rondom de Slagsteeg bestemd voor "lichte bedrijvigheid".

- A *Huis "De Waterplas" (nu gesloopt)*
- B *Schoolgebouw
Groene Zoomweg (in aanleg)*

Bronnen:

Notarieel archief Nunspeet; minuten 1850; no 84
Notarieel archief Harderwijk; minuten 1897; no 3454
Woordenboek der Nederlandsche Taal; kolom 1506 t/m 1508
Archief gemeentebestuur Ermelo (1796 - 1912); no 43
Overveluwsch Weekblad; 7 augustus 1920
Informatie van A. Jansen (Ermelo) en van gemeente Harderwijk
Grote Provincieatlas 1:25.000, Gelderland/Veluwe; kaart 24
J. Kroes; "De historische nederzettingsstructuur van Laag-Hierden"; uit Bijdragen en mededelingen van de Vereniging Gelre, deel 79; p. 14 en 15

De (Harderwijker/Harderwijkse) Harderwijker in het nieuws

Redactie

Een Harderwijker is een mannelijke inwoner van Harderwijk.

Een Harderwijkse is een vrouwelijke inwoner van Harderwijk.

Twee of meer mannelijke en vrouwelijke inwoners van Harderwijk heten Harderwijkers.

Een “Harderwiekertje” is geen jonge inwoner van Harderwijk, maar een soort schuimgebakje als Harderwijkse specialiteit.

Tot zover geen misverstanden.

Min of meer in vergetelheid is geraakt, dat je in het verleden bij een viskraam overal in het land een “Harderwijker” kon bestellen. Je werd dan niet vreemd aangekeken, maar vlot werd een gerookte haring (ook bokking genoemd) voor je ingepakt. Veel ouderen zullen zich dat nog herinneren.

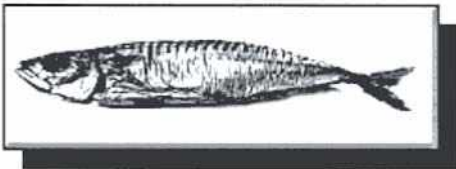
Je zou hem kunnen vergelijken met een kleine gerookte makreel; goedkoper dan makreel en daarom ook wel een “arme-luis makreel” genoemd.

Navraag bij de lokale vishandel bleek niet te leiden tot een gelijklopend antwoord. Bij één vishandel kregen we als antwoord, dat het een

gedroogde haring was, die er ongeveer zo uitzag als stokvis(!) Bij een andere vishandel wist men het niet zeker en werd zowel **gestoomd** als

gerookt verondersteld en bij weer een ander kregen we de verzekering dat het een gerookte haring was en dat sluit dus aan bij mijn eigen herinnering.

De nog wel verkrijgbare “spekbokking” is volgens het woordenboek een “koud gerookte, sterk gezouten (volle) haring”, ook wel “Engelse bokking” genoemd; een erg zoute, gerookte haring dus.

Volgens een Harderwijkse vishandelaar thans: een licht gezouten bokking, dus de vroegere “Harderwijker”.

Nieuwe krant

In oktober j.l. kregen alle Harderwijkers een folder in de bus van een drukkerij in Hoevelaken. Aangekondigd werd, dat Harderwijk een nieuwe krant gaat krijgen; een gratis huis-aan-huisblad dat iedere 14 dagen zal verschijnen. De niet al te originele naam van de nieuwe krant wordt: “De Harderwijker” (“van, voor en door Harderwijkers”).

Dit nieuws nu, vormt de aanleiding voor deze beschouwing over het gebruik en vaak onjuiste gebruik van het bijvoeglijke naamwoord van Harderwijk.

Juist - onjuist?

Zowel de inwoners van Harderwijk als de gerookte haring en zelfs ook de naam van de nieuwe krant, worden correct gebruikt. Het zijn immers zelfstandige naamwoorden. Merkwaardig is echter, dat bij het gebruik van het bijvoeglijke naamwoord, dit vaak niet juist gebruikt wordt.

Voorbeeld:

Een inwoner van Harderwijk is een Harderwijker, maar is geen "Harderwijker inwoner". Hij/zij is een "Harderwijkse inwoner".

Correct is: een "Harderwijkse molen" en niet een "Harderwijker molen".

En dus ook niet het "Harderwijker stadhuis", de "Harderwijker boulevard" en de Harderwijker haven, maar resp. het "Harderwijkse stadhuis", de "Harderwijkse boulevard" en de "Harderwijkse haven".

Hoe is dit ingeburgerde, maar onjuiste gebruik ontstaan? We spreken toch ook over de "Amersfoortse courant" i.p.v. over de "Amersfoorter courant"; over "Veluwe koeken" en niet over "Veluwer koeken"; de "Utrechtse heuvelrug" i.p.v. "de Utrechter heuvelrug". En hoe zit het met Putten? De "Putter courant" i.p.v. de "Puttense courant"? De "Zwoller courant" i.p.v. de "Zwolve courant"?

In het Drentse Emmen (en dus niet het Drenter Emmen) wordt ook vaak gesproken over de "Emmer courant" i.p.v. over de "Emmense courant" en de "Emmer markt" i.p.v. de "Emmense markt". Maar een inwoner van Emmen wordt toch geen "Emmer" genoemd (gelukkig maar). Dat is echter weer niet consequent. Hoe ontstaat dit?

Reacties?

Indien U meer weet over de achtergrond van het ontstaan van het onjuiste gebruik van het Harderwijkse bijvoeglijke naamwoord, dan vernemen wij dat graag.

Is het gewoon ingesleten, slordig taalgebruik of heeft het een andere ontstaansreden?

Is het "altijd" al zo geweest of is dit onjuiste gebruik van recenter datum?

Graag uw reactie naar:

Redactie Vittepraetje, postbus 210, 3840 AE Harderwijk
of per e-mail naar: redactie@herderewich.nl

NIEUW!

homepage: www.herderewich.nl

e-mail: info@herderewich.nl

Wat al mooi is - versus - het zou beter kunnen :

van vaste rubriek naar gelegenheidsaflevering

Redactie

In september 1999 hebben we een nieuwe rubriek in "Vittepraetje" geïntroduceerd. Een rubriek voor onze historisch geïnteresseerde lezers om daar zelf een bijdrage aan te leveren. Een rubriek om door positief bedoelde signalering de eigenaren van woningen en gebouwen (ongeacht wie dat betreft) attent te maken op de onderhoudssituatie en te stimuleren er aan mee te werken onze binnenstad fraai te houden of nog mooier te maken.

Inmiddels zijn 12 artikelen verschenen, die aandacht vroegen voor dergelijke situaties in onze historische binnenstad. In enkele gevallen hebben wij resultaat kunnen constateren - al dan niet naar aanleiding van onze signalering. Het beste voorbeeld daarvan betreft misschien wel de Smeepoort, waarvan de smerige en gehavende zijgevel - spoedig na het verschijnen van de foto's en tekst in Vittepraetje - in het najaar van 1999 door de gemeente geschilderd werd. En dat was hard nodig ook. Het resultaat mocht er zijn. Helaas verscheen al weer snel graffiti op de muur, wat pas na lange tijd door de gemeente enigszins verwijderd werd. En dat had echt wel wat **Snel(ler) Herstel(d)** kunnen worden.

Ook is het zeker aan te bevelen om de onderzijde van die beeldbepalende muur alsnog met een graffiti-werende laag te behandelen.

Naast wat nog niet is aangepakt, viel in de binnenstad toch ook veel activiteit te constateren in de afgelopen jaren. En net nu we toch nog eens een foto wilden gaan plaatsen van het vervallen en in de steigers staande pand aan de Markt en de bovenzijde van het voormalige Stadhuis wat een schilderbeurt hard nodig had, konden we verheugd constateren dat daar de steigers bij geplaatst zijn en er hard gewerkt wordt.

We wachten op het resultaat en verwachten dat daardoor onze Markt weer een aantrekkelijker aanblik zal bieden.

Want eerlijk gezegd schaamden we ons dit toeristenseizoen wel een beetje voor al die (ook voor de middenstand zo belangrijke) mensen van buiten die in grote aantallen op de Markt te vinden waren.

In het voor de deur staande nieuwe jaar zal deze rubriek niet meer in iedere aflevering verschijnen. Wel zullen wij in duidelijke gevallen zeker nog aandacht blijven vestigen op situaties waar langdurig niets aan gedaan wordt.

Maar op wat uitzonderingen na, kunnen we best tevreden zijn met de onderhoudstoestand van het onroerend goed in onze binnenstad.

Een heel andere zaak is, dat wij met treurnis constateren, dat er in de binnenstad steeds weer winkels verschijnen van landelijke ketens of outlet-zaken, die naar onze smaak in deze vorm en met dit uiterlijk niet passen bij het pogen om de historische aanblik van onze binnenstad te bewaren. Maar zolang onze eigen inwoners wel bij die zaken gaan kopen, zullen ze wel blijven komen (en gaan). Helaas net zoals in andere steden.

Overall zien we de detonerende gevels van de “Zeeman-nen” en de “Hans-en” of de zelfs geheel niet verzorgde gevels van de outlet-zaken. e.d. De herkenbaarheid van de winkelstraten verdwijnt hierdoor steeds meer en het historische aanzien van de binnenstad wordt aangetast. Wat houdt “Beschermd Stadsgezicht” dan nog in?

Hoe is die ontwikkeling tegen te gaan of zelfs terug te draaien?
Via “Binnenstadsgesprekken” met het Gemeentebestuur?
Met 50 milieu-onvriendelijke wegwerp-fototoestellen?

Wie het weet mag het zeggen!

Tijdens moeizame en tijdrovende onderhandelingen met de diverse instanties voor het verkrijgen van medewerking en subsidies voor het “bewaren” van het pand op de hoek van de Markt en de Bruggestraat, is gebleken dat de N.V. “Stadsherstel” niet de bekendheid heeft die het verdient.

In 1976 werd, analoog aan steden als bijvoorbeeld Amsterdam, Den Haag, Bergen op Zoom, Amersfoort, Breda, Leeuwarden, Enkhuizen en zelfs Willemstad op Curaçao, ook in Harderwijk een N.V. Stadsherstel opgericht. Samen met het Burger Weeshuis, de lokale banken en ondernemers werd deze vennootschap opgericht.

In tegenstelling tot het doel van de meeste ondernemingen, het maken van winst, was en is hier het doel “monumenten op Harderwijks grondgebied te behouden door restauratie, renovatie of exploitatie”.

Zowel de directie als de raad van commissarissen verrichten hun werkzaamheden geheel belangeloos. Er is dus voor het bestuur van deze vennootschap geen geldelijke beloning! Het oorspronkelijke kapitaal van slechts fl. 250 000.= wordt geheel aangewend voor het doel waarvoor het beschikbaar is gesteld.

Door “Stadsherstel” gerealiseerde projecten zijn o.a. woningen in de Grote Marktstraat, Kromme Oosterwijk, “De Wereldwinkel” aan de Smeepoortenbrink, het “Vissershuisje” in de Kleine Marktstraat en het stuk stadsmuur achter rokerij Kok. Nu is het pand op de hoek van de Markt en de Bruggestraat in uitvoering. (zie ook pagina 8)

Onze stad kampt al eeuwen met een tekort aan gelden voor onderhoud, conservering en restauratie van cultureel erfgoed.

Een sprekend voorbeeld is het instorten van de toren van de grote kerk in 1797. Voor een fatsoenlijke sloop ontbraken kennelijk ook toen de middelen, want men nodigde de artillerie uit om de restanten omver te schieten.

De onkostenrekening voor het vervoer, de huisvesting van manschappen en beschikbaar gestelde paarden, totaal fl. 436.70 kon zelfs niet door de gemeente worden betaald.

Wij vinden het terecht nu eens de aandacht te vestigen op een ondergewaardeerde, **niet-overheids** instelling, waarin heel weinig mensen heel veel tijd besteden om in Harderwijk waardevol erfgoed te behouden!

Van alles wat ver-EEUW-igd (15)

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden berichtten.

Winter

Begin november 1902 wordt in de kranten een strenge winter voorspeld. Enkele weken later is er al sprake van extreme kou voor de tijd van het jaar. Velen hebben de barre winter van 1890, toen het in november 's nachts meer dan 20 graden vroom, nog in het geheugen. Zo koud is het nu nog niet, maar de vorst is wel een week eerder ingevallen; op 17 november vriest het 's nachts 10 graden.

Op de Zuiderzee is al snel sprake van ijsvorming. Dit heeft grote gevolgen voor de Harderwijkse schipper Albert Foppen, die vanaf Lemmer met een lading turf op weg is naar huis. Ter hoogte van Urk raakt het schip tussen het ijs beklemd. Een jaar eerder heeft hij door een ongeval ook al flinke schade aan de boot opgelopen, maar nu is er zelfs een mensenleven mee gemoeid. Als de boot zinkt, kunnen de schipper en zijn oude knecht A. Barends zich een poos in de mast vasthouden, maar door de strenge kou valt Barends uit de mast en overlijdt. Foppen wordt gered en met bevroren ledematen op Urk aan land gebracht. Na zijn - al treurige - thuiskomst wordt zijn voet afgezet en na verloop van enkele weken moet hij helaas ook nog zijn andere voet missen.

Voorbeeld van een turf- of eekschip, met een emmerzeil

Onderwijs

Bij een andere familie Foppen is sprake van een jubileum. De Burgerschool bestaat 25 jaar en al deze jaren zijn Heimen Foppen "en zijn trouwe gade" hier als "verzorgers" in dienst geweest. Pas sinds kort begint men over een conciërge te spreken.

Tijdens een feestelijke bijeenkomst worden van diverse kanten geschenken aangeboden en de kinderen zingen de jubilarissen als volgt toe:

Weest welkom Foppen, op deez' dag!

Gij met uw Vrouw te gader;

Gij zijt voor ons altijd geweest

Een Moeder en een vader.

Mej. M.E. de Visser, onderwijzeres aan school B en aan de Rijksnormaallessen, "wenscht geen privaattlessen meer te geven, noch in de nuttige, noch in de fraaie handwerken", zo is in een klein berichtje te lezen. Wie voor een studie ondersteuning nodig heeft, kan dit melden bij de kerkenraad van de Ned. Herv. Gemeente. Als er een bewijs van goed zedelijk gedrag en van gemaakte vorderingen getoond kan worden, is het mogelijk een bedrag uit de "Armen-Klercken Beurs" te ontvangen.

Bij het hoofd van de Hierder school kunnen "Hierder jongelieden", ouder dan 15 jaar, zich opgeven om de landbouw-wintercursus te volgen.

Christelijke school te Hierden, omstreeks 1900.

Fotot: collectie v.d.Lee Apeldoorn

Onroerend goed

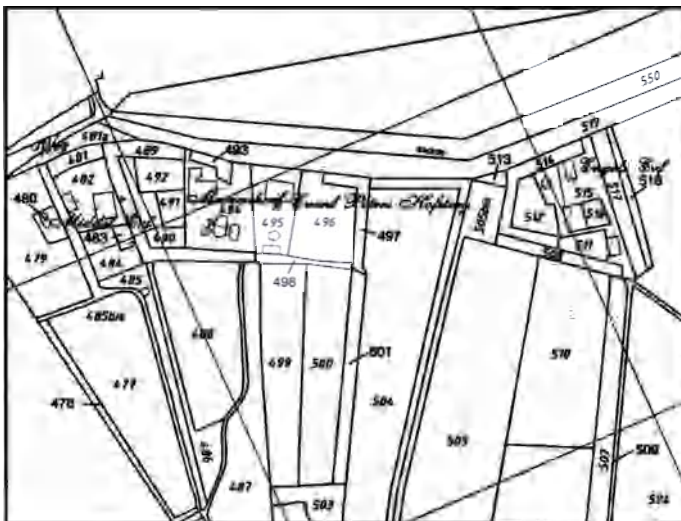
Voor het kerkbestuur van de R.K. Parochie wordt een tuin aan de Grintweg verkocht, gelegen achter de tuin van de wed. J.W. Cageling.

De tuin, met vele "vruchtbomen" en t/m 11-11-1902 verhuurd aan Peter Hamstra, is afkomstig van mej. Roosen. Haar eigen bezittingen krijgen via een "erfhuis" een andere eigenaar. Nog een "erfhuis", met aanbod van boerengereedschap en meubels, vindt plaats bij de wed. Hendrik Klaassen in het Bewaarschool-steegje.

Een grote veiling betreft het "landgoed Tonsel"³, zoals het in de krant wordt genoemd. Het bestaat naast vele percelen grond uit de bouwerven: Engelserf, Middelerf, Mariënhoef - verhuurd aan resp. Teunis de Bruin en Evert Hop, alsmede een opzichterswoning. Eigenaresse is mevr. de wed. P. Jongeneel geb. De Heus. De totale inzet is ruim fl. 37.500.= Tot aan de toeslag is "hoogen" bij de notaris mogelijk. Dit vindt enkele keren plaats, met name voor de boerderijen, waardoor het totaal op fl. 44.160.= komt. Er is geen koper voor het geheel, zodat het in kleine massa's en percelen aan de gegadigden in eigendom overgaat.

Teunis de Bruin verlaat Engelserf en koopt Middelerf. Rikkert van Beek krijgt Mariënhoef, tot nu toe bewoond door Evert Hop Janszoon, in eigendom en laatstgenoemde koopt Engelserf, incl. 2 elders gelegen percelen grond, voor fl. 7.135.= Teunis van Willigenburg is de nieuwe eigenaar van de opzichterswoning. Er is nog te lezen dat wijlen de heer Jongeneel het geheel ca. 5 jaar geleden ook op een veiling gekocht heeft.

De opbrengst is nu zo'n 10% meer, wat vooral veroorzaakt wordt door de grote vraag naar cultuurgrond in deze omgeving.

Detail uit de Kadastrale Atlas van 1832 met o.a. Mariënhoef, Middelerf en Engelserf

Mogelijk als gevolg van deze verkoop wordt het bouwerf "de Groote Pot", ook van eigenaar Evert Hop Janszoon, aangeboden.
Dit erf in Hierden is mondeling verhuurd aan wed. Jan Dekker voor fl. 125.= per jaar. Beert van de Poppe huurt er de kamerwoning voor fl. 40.=
Het geheel wordt ingezet op fl. 2.800.=

Gemeenteraad

In de gemeenteraad komt de verhuur van het voormalige politiebureau¹ aan de Markt aan de orde. Het gebouw wordt aan de "Maatschappij der Waterleiding" verhuurd voor fl. 60.= per jaar en krijgt de bestemming van "boterwaag". Een gedeelte wordt aan de heer Van Polen² verpacht voor fl. 80.= per jaar.

Als de eerste botermarkt er gehouden wordt, is dit geen succes. Het is er wel minder tochtig dan in de oude "boterlap", maar het gebouw is te klein. Verbeteringen zijn wel aan te brengen, maar die kosten te veel geld. De opening is bijgewoond door zes raadsleden, die zonder twiifel "hunne bevindingen te gelegener tijd en plaats wel zullen bekend maken."

Fragment kadastrale kaart omstreeks 1902. Bron: gemeentearchief Harderwijk

A: Boterhal, Politiebureau en kantoor Waterleiding Mij. Op 31 oktober 1959 startte er de "Eerste Harderwijker Sportschool" van L. Iedema. Nu restaurant El Gitano

B: "Du Marché" (nu Marktzicht) van de heer Poolen

C: Concertzaal met de openbare pomp (A-1)

Het raadslid A.M. Kok is in het najaar aftredend. Zijn partij Gemeentebelang wil hem graag behouden - hij is zelfs hun enige kandidaat - en hij wordt weer gekozen. Maar eerder heeft hij al verklaard dat hij eigenlijk genoodzaakt is te stoppen. In verband met grote drukte in de Post- en Telegraafdienst kan hij geen verlof meer krijgen om 's morgens de raadsvergaderingen bij te wonen.

Plm. 40 kiezers vragen daarom de vergaderingen naar de middag of de avond te verplaatsen om te voorkomen dat de heer Kok ontslag zal moeten nemen.

Daar de voorzitter het recht heeft de aanvangstijd te bepalen, wordt dit voorstel aangehouden tot er een nieuwe burgemeester benoemd is.

Jhr. Mr. C.A. Elias, de eerste burger van Harderwijk, is n.l. bij K.B. van 7 oktober benoemd tot burgemeester van Zaandam. De redactie spreekt de hoop uit, dat "hij in zijn nieuwe gemeente met vrucht werkzaam zal zijn en dat het hem en zijn huisgezin aldaar wel moge gaan."

Burg. van Meurs

Foto: Stadsmuseum

Twee weken later verschijnt er een "In Memoriam" i.v.m. het overlijden van oud-burgemeester Mr. Daniel van Meurs, die in de leeftijd van 81 jaar en 8 maanden op zijn landgoed in Hulshorst is overleden.

De loftuitingen zijn vele en er worden vergelijkingen gemaakt met de vertrekkende Mr. Elias, die geen algemene sympathie en algemeen vertrouwen heeft verworven. Dit is ook niet gemakkelijk in een gemeente waar men als vreemdeling intreedt, zo meent de krant, die verder nog ingaat op een

schaduwzijde van de wetsbepaling dat "Burgemeesters door de Hooge Regeering" worden benoemd. Voor velen is een gemeente als Harderwijk "slechts een sport op de ladder om een meer lucratieve betrekking te krijgen."

Onder grote belangstelling wordt Van Meurs begraven, waarbij het opvalt dat er aan het graf niemand namens de gemeente gesproken heeft.

Als er in de Raad vragen over worden gesteld, meent wethouder Stute, die loco-burgemeester Grevers als voorzitter vervangt, dat de oudste wethouder (Grevers) dit zou doen. Het raadslid G. (Gangel) "scheen te weten dat men niet voornemens was namens het Dagelijks Bestuur te spreken". Gangel stelt dat men in dat geval wel een raadslid had kunnen vragen, wat Stute moet beamen.

De Nederlands Hervormde Gemeenten te Harderwijk en Hierden ontvangen uit de nalatenschap van Van Meurs een legaat van resp. fl. 500.= en fl. 300.= voor de diaconie; de afd. Harderwijk en Omstreken van de Nederlandse Protestantenvbond krijgt fl. 200.=

De nieuwe begroting laat zien dat het salaris van politieagenten met fl. 25.= wordt verhoogd; de toelage voor huishuur stijgt met fl. 15.= Een post van fl. 200.= voor aanschaf van rijwielen voor de politie wordt geschrapt. De havenmeester krijgt voortaan fl. 300.= i.p.v. fl. 250.= De post voor onderhoud meubelen wordt met fl. 100.= teruggebracht en op de post van fl. 1.100.=, begroot voor leermiddelen, wordt fl. 150.= "besnoeid". De gemeente kan door te bedanken voor het lidmaatschap van "Bouwkunst" nog fl. 15.= besparen.

voorbeelden van "Gasgloeilampen" uit het begin van de 2-eeuw

In de Grote Kerk wordt vanaf zondag 7 december gebruik gemaakt van gasgloeilicht. Ds. Moeton maakt in de preek een enkele toespeling op het verschil in verlichting vroeger en nu.

Vier leden van de Kamer van Koophandel zijn in het najaar aftredend. Het zijn R.P. ten Broek, M.A. Cageling, B.G. van Daalen en G.P. Hulsman. Op 23 november worden zij allen herkozen door de (slechts 10) aanwezige leden, wat toch wel iets zegt over de geringe belangstelling voor dit orgaan, zo meent de krant.

In "De Nieuwe Winkel" van C. Müller in de Donkerstraat bereidt en verkoopt men scharlakenwater, bestemd voor de reiniging van donkerblauwe en zwarte stoffen. Vanaf half november hebben diverse winkeliers "de etalage gereed". De wed. H. Karssen van "De groote Bazar" voegt er nog aan toe: "Beleefd wordt men verzocht de honden en hondjes niet mede te brengen."

Enkele oud-stadgenoten zorgen ook voor nieuws.

F.W.Wütrich, arts te Amsterdam, is er tot gemeente.-geneesheer benoemd.

Ds. A.W. Bronsveld, predikant bij de Ned. Herv. Gemeente te Utrecht, herdenkt onder grote belangstelling zijn 40-jarig ambtsjubileum.

De herdenkingsdienst in de Domkerk werd zo druk bezocht, dat velen geen plaats konden krijgen, zo is te lezen.

Een droevige samenloop van omstandigheden doet zich voor bij een familie in de Knijptang. De vrouw van C.W. hoort van een ongeluk aan het spoor, waar haar man werkt, en zij loopt naar het station. De drie kinderen blijven alleen thuis. Dan breekt er brand uit, die door buurman Tijs van Bijsteren wordt geblust. Het oudste kind, de 6-jarige Aagje Wijje, raakt zo ernstig gewond, dat zij naar het ziekenhuis van De Hortus wordt gebracht, waar zij na een paar dagen overlijdt.

Een zekere C.W. (waarschijnlijk niet dezelfde persoon) krijgt bij het kanton-gerecht een boete van fl. 5.= of 5 dagen hechtenis "voor het toelaten van een vrouw als bediende in het lokaal van een herberg". P.P. en C.J. krijgen fl. 0.50 of 1 dag voor het "op stoep zitten van enig gebouw".

K.A. van S. krijgt fl. 3.= of 3 dagen voor "het zitten op een hondekar" en een zelfde eis voor "een hond zonder muilkorf doen trekken".

Een paard van H. Arendsen is zonder voerman de stad komen binnenhol-len. De agent van politie De Vente heeft waarschijnlijk een ramp voorkomen door het dier in de Donkerstraat op te vangen. De scholen waren net uit, maar ongelukken zijn niet gebeurd.

De inspecteur van politie en agent K. Beers hebben een zekere W.G. aan-gehouden, die 5 jaar geleden uit het Oost-Indisch leger was gedeserteerd.

Aan J. de Kan, brigadier van de Rijksveldwacht te Harderwijk, wordt een eremedaille in de orde van Oranje-Nassau uitgereikt.

Tenslotte nog een opmerkelijke vondst:

In de tuin van V. is op ca. een halve meter diepte een gouden munt opge-graven, die waarschijnlijk tussen 1370 en 1400 in Harderwijk geslagen is.

noten van de redactie

1. De politie was het jaar ervoor al verhuisd naar de Hondegatstraat.
2. De heer Van Polen exploiteerde er café "Du Marché". Later heette het "Marktzicht".
3. Engelserf, Middelerf en Marienerf totaal ruim 130 percelen, waren in 1832 eigendom van: Willem Jan de Vries te Zutphen, conroleur van het kadaster, (art.528) in 1851 verkocht aan Pieter Cornelis Schorer te Harderwijk, ontvanger der Stedelijke Belastingen (art. 1056), ca. 1860 verkocht aan:
Huibert Willem Aleid Baron Sandberg te Zwolle (art.995)
Sectie D nr.515 was Huis met erf groot 1770m2 (Boerderij Engels Erf)
Sectie D nr.494 was Huis met erf groot 2560m2 (Boerderij Mariënhof)
Sectie D nr.482 was Huis met erf groot 1570m2 (Boerderij Middelerf).

**Akte 888 d.d. 26-8-1902, notaris Dirk Hoffman te Nunspeet,.
Verkoop van 33 percelen in Tonsel**

Floris Vos, grondeigenaar te Ermelo als lasthebber van Willemine Henriëtte de Heus, weduwe van Pieter Jongeneel, wonende te Arnhem

Totaal 33 percelen, waarvan

1. Het bouwerv **Engelserf**, bestaande uit: huis, schuur, varkenshok, berg, tuin, bouwlanden, hakhout en opgaande heesters. Kadastrale Gemeente Harderwijk, Sectie D de nr's 505bis, 508, 512, 513, 514, 518, 522, 523, 922, 1346, 1660, 1671 alsmede een deel van 505, 507, 510 en 524, totaal ongeveer 6,8670 hectare
Verhuurd aan Teunis de Bruin.
perceel nr. 1 ingezet voor fl. 2.000.= en verhoogd met fl. 100.= door Hendrik de Ruiter, landbouwer te Putten, verhoogd met fl. 200.= door Hendrik Langen, winkelier te Harderwijk, verhoogd met fl. 15.= door notaris Neeb te Harderwijk tot fl. 2.315.= De massa van de percelen 1, 2 en 22 totaal fl. 6.135.= verhoogd door Evert Hop Janszoon, landbouwer in Tonsel onder Harderwijk, met fl. 1.000.=
Toegewezen aan Evert Hop Janszoon voor fl. 7.135.=
8. Het bouwerv **Mariënhoef**, bestaande uit: huis, schuur, varkenshok, berg, tuin, bouwlanden, hakhout, en opgaande bomen. Kadastrale Gemeente Harderwijk, Sectie D de nrs. 475, 476 486, 487, 488, 490, 491, 492, 493, 494 alsmede een deel van 471, 473, 474, 480, 481a, en 1673 totaal circa 3,7490 hectare, verhuurd aan Evert Hop.
Perceel nr. 8 ingezet voor fl. 1.200.= en verhoogd met fl. 100.= door Hendrik de Ruiter, landbouwer te Putten, verhoogd met fl. 200.= door Rikkert van Beek, landbouwer te Ermelo en gebracht op fl. 1.500.=
De massa van de percelen 7, 8, 17 en 20 totaal fl. 4.255.= is niet meer vechoogd geworden. Toegewezen aan Rikker van Beek voor fl. 1.500.=
9. Het Bouwerv **Middelerf**, bestaande uit: huis, schuur, bakhuisje, varkenshok, berg, erf, tuin, bouwlanden, hakhout, en opgaande bomen. Kadastraal gemeente Harderwijk, Sectie D de nrs. 471, 473, 474, 477, 478, 481, 481a, 483, 484, 485, 489, 1476, 1477 en 1673, alsmede van de Kadastrale Gemeente Ermelo Sectie K de nrs. 1 en 2.
Totaal circa 8,1160 hectare, verhuurd aan Dirk van Beekhuizen.
Perceel 9 ingezet voor fl. 1.900.= en verhoogd met fl. 100.= door Evert Hoop Janszoon, verhoogd met fl. 200.= door Hendrik Langen, winkelier te Harderwijk en niet meer gewijzigd.
De massa van de percelen 9 en 21 totaal fl. 3.650.= verhoogd door Teunis de Bruin met fl. 1.300.= tot fl. 4.950.= Toegewezen aan Teunis de Bruin voor fl. 4.950.=

De overige percelen betreffen voornamelijk bouwlanden, hakhout, opgaande bomen, weiland, hooiland, heideland, dennenbos waarvan het meeste is gelegen in de Kadastrale gemeente Ermelo, maar allemaal in de buurtschap Tonsel.

Er komen veldnamen in voor als: De Driehoek, 't Venemansland, Slag en Paardekamp, 't Frederiksoord, De Staart, De Beugelskamp.

Verslag lezing:

“Historische weer- en hemelverschijnselen in Gelderland“

K. Chr. Uittien

Door ziekte van onze secretaris kunnen wij helaas geen verslag van de lezing van 9 september plaatsen. Wel was duidelijk dat het “niet storm liep” om het maar eens in weertermen te zeggen. Slechts een klein aantal leden bezocht de lezing van de heer Koning.

Om u toch te kunnen informeren over uitschieters van het weer in het verleden, heeft onze voorzitter een duik in de archieven genomen. Onderstaand een overzicht van de extremiteiten in het verleden.

Weer- en natuurverschijnselen in Harderwijk

N.C.R. de Jong

- 13 jan. 1552 Stormvloed op Sint Pontiaansavond. De schepenen van Harderwijk vergaderen in de nacht op het Raadhuis uit vrees voor het water.
- 1 nov. 1570 Allerheiligenvloed. Een zware storm drijft het zeewater tot aanzienlijke hoogte in de stad. De waterstand in Harderwijk is 4.00 m. + NAP.
- maart 1631 Een zware storm vernielt de bruggen en steigers bij de Brugge- en de Vischpoort en slaat ook een groot gat in de zeebeer aan de westzijde van de stad.
- 14/15 nov. 1775 Een hevige storm slaat vele grote en diepe gaten in de zeemuur. Het zeewater overstroomt de Oosterwijk en andere buurten. In de eerste en middelste Smeepoort staat het water ruim 3 voeten hoog.
- 23 jan. 1809 Wegens de strenge winter wordt een buitengewone collecte langs de huizen gehouden, ten einde aan de armen soep en brandstof te kunnen uitdelen.
- 28 febr. 1813 De stad aan drie kanten door het zeewater omringd ten gevolge van een op 26 februari begonnen storm
- 7 juli 1824 Zware storm. Veel schade aan de hoge zeebrug, stadsmuren en andere zee-erken. De schade wordt geraamd op fl. 2000. = Door koene Harderwijkse vissers worden drie in nood zijnde schepen gered.
- 3/4 febr. 1825 Zeer hoog water. Oosterwijk, Vischmarkt, Brink, Vijhestraat en gedeelte Bruggestraat en Donkerstraat onder water. Bij de haven bezweek één van de stadsmuren. Het waterpijl in onze stad stond toen op 3.74 m + NAP.
- 20 okt. 1838 Volgens een gedicht op een pamflet gedrukt te Amsterdam bij J. Wendel en Zoon, boekdruckers op de Anjeliersgracht no. 148, vond op 20 oktober een aardbeving bij Harderwijk plaats. De schokken werden bij de zee kant het hevigst gevoeld. Geen slachtoffers.
- 16 maart 1855 Het losgeraakte ijs in zee veroorzaakt een zware ijsgang en veroorzaakt aanzienlijke schade aan de zeevering.
- 30/31 jan. 1877 Hevige noordwester storm. Het zeewater dringt op drie verschillende plaatsen in de stad. Buitenwijken en tuinen lopen geheel onder. Op zolders zoekt men bescherming tegen de vloed. Havenwerken lijden veel schade. Een met hout geladen schip werd over de havendijk geworpen. De windkracht was 's middags tussen half één en half twee 9 kg op de m2. Hoogte van de waterstand in Harderwijk 3.10 m + A.P. Op de straatweg naar het station staat het water 35 cm hoog; op de weg naar het kerkhof 20 cm.

- 8/9 febr. 1889 Geduchte noordwester storm. De wellen, stadsweide, singels en straatweg onder water. Een stuk van de zeewering bij het badhuis is weggeslagen. Ook schade aan de stenen glooiing bij de brug en de haven. Zware bomen in de Plantage ontworteld.
- dec.1890/ febr.'91 De Zuiderzee voor Harderwijk is bedekt met ijs. Ijsbergen versieren de kust. De scheepvaart is stil gelegd.
- 5-7 dec. 1895 Zware noordwester storm. Veel overstroming in de stad en omgeving. Grote schade aan de zeemuur en aan het Sophia-Badhuis. De Weisteeg staat geheel onder water. Stormschade ca. fl. 1000. =
- 8 jan. 1906 Om 9.15 uur 's avonds wordt een aardchok en dof onderaards gerommel geconstateerd. De schok duurde ca. 2 seconden. Volgens het K.N.M.I. had de beving een kracht van 3.5 op de schaal van Richter.
- 13/14 jan. 1916 Geweldige noordwester stormen. Op vele plaatsen bezwijkt de zeemuur, o.a. achter de Oranje-Nassaukazerne en bij de Kleine Oosterwijk. De Zeebeer aan de westzijde van de stad werd over een lengte van 30 m. vernield. Op drift geraakte boomstammen drukten de gevels van twee huizen aan de Havendam in. Botters raakten aan lagerwal. Waterhoogte 3,20 m + NAP. Stormschade fl. 5500.=
- 6 nov. 1921 Hevige storm en hoog water.
- 25/26 nov.1928 Zware storm uit het noordwesten. De Weisteeg onder water. De tuintjes aan de Stationslaan vormen een meer. Vloedhoogte 2,50 m + NAP.
- jan./maart 1929 Felle winter, waardoor de Zuiderzee zelfs per auto en fiets berijdbaar is in alle richtingen. Wandelaars gaan de bevroren zee op om van het indrukwekkende schouwspel - gevormd door de ijsbergen - te genieten.
- 30 jan. 1937 Er heerst een strenge winter, die de gehele scheepvaart lam legt. Ook de boten van de Holland-Veluwe Lijn varen niet. Op de ijsclub "Vol Moed" was het merkbaar, daar de zeer koude wind velen van het ijsvermaak weerhield.
- 14 maart 1947 Op tal van plaatsen treedt de Hierdense beek door dooiwater buiten haar oevers.

Ansichtkaart van de winter 1890/1891.

Collectie N.C.R. de Jong

Een wandeling door het Verleden

Een opschrift met een dubbele betekenis.

Zaterdag 12 oktober: 08.30 uur. Een heldere, koude ochtend. Op de parkeerplaats aan de Vondellaan verzamelden zich 39 leden van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich. Zodra de bus van Smit arriveerde, haastte iedereen zich naar binnen. Daar was het warm. Precies op de afgesproken tijd vertrok de bus richting Enkhui-

zen. De rit door de polder en over de dijk was afwisselend door de eerste herfstkleuren. We arriveerden keurig op tijd, zelfs wat aan de vroege kant, op de parkeerplaats bij de boot naar het Buitenmuseum, onze eerste bestemming. Nadat slechts enkelen waren uitgestapt, verscheen een dame die ons aanraaide om weer in te stappen want het kaartjeskantoor deed pas om 10.00 uur de deur open en

buiten was het niet alleen koud, waar ook goed winderig. Alles was tevoren geregeld; we zouden om 10.00 uur met de boot gaan, maar dat werd nu ook wat later. "Elk nadeel heb z'n voordeel", want nu kwamen we midden tussen de start van de jaarlijkse Klipperrace terecht. Debarkeren bij het museum en wandelen naar "Het

Prachtige schepen met grote bemanningen en volle zeilen uit. Een mooi goedmakertje.

Amsterdam Huis", het museumrestaurant. We waren de enige gasten en werden vlot bediend met koffie en cake. Dan de jassen weer aan en onder leiding van gidsen in twee groepen het museum in. Voor velen welbekend gebied, maar alleen de herkenning al bleek goede herinneringen op te roepen, vooral toen we de Harderwijk-buurt in gingen.

De gids had moeite om haar verhaal aan ons kwijt te raken, zoveel eigen herinneringen kwamen boven en werden hardop geuit. De één herinnerde zich het

winkeltje waar ze boodschappen moest doen, de ander kwam in een huis waar ze vroeger wel op bezoek gingen.

Voor ondergetekende, pas 40 jaar Harderwijker extra leuk om mee te maken.

We verzamelden weer bij het Staverse Poortje, de achteruitgang van het Buitenmuseum.

Er volgde een korte wandeling door deze mooie oude stad. We zagen o.a. de Stadsgevangenis en het Stadhuis. De overeenkomst van dit gebouw met het Paleis op de Dam is opvallend. We liepen langs de St. Pancras of Zuiderkerk met zijn mooie toren en kwamen zo op de Dijk.

Deze route werd afgelegd onder leiding van onze eigen gids Niek de Jong.

Hij leidde ons binnen in "Die Port van Cleve", het restaurant waar we een koffietafel zouden gebruiken. Jassen uit en aan tafel. Het duurde niet lang of het was stil in de zaal, "als katjes muizen, mauwen ze niet". Toen het geroezemoes weerkeerde stonden ook twee gidsen klaar, leden van onze zustervereniging. In twee groepen gingen we de stad verder verkennen.

De groep waarbij ik was ingedeeld ging eerst naar het "Snouck van Loosen Huis". Dit huis is als één van de weinige deftige huizen in de 18e eeuw in Enkhuzen gebouwd door de rijke redersfamilie waaraan het huis zijn naam ontleent.

Het oudste deel dateert uit ong. 1740, is in Lodewijk XIV stijl (Barok) uitgevoerd, de uitbreiding in 1791 in Lodewijk XV stijl.

Het laatste deel, de achtkantige aanbouw, volgde in Lodewijk XVI stijl (de sierlijke rococo stijl). Dit losstaande deel staat buiten de rooilijn, want dan kon de reder vanaf zijn werkplek de haveningang beter in de gaten houden.

Het huis is van binnen rijk versierd. Enkele ruimten zijn nog in oorspronkelijke staat. Een deel was ingericht met de tentoonstelling "400 jaar VOC". De laatste telg van het geslacht, Vrouwe Maria Margaretha Snouck van Loosen, bepaalde in haar testament in 1885 dat het huis en de rente van het vermogen moest worden besteed aan een tehuis voor oude dames. Het huis werd daarom deels omgebouwd tot bejaardenhuis voor dames. Om er zeker van te zijn dat niet iedereen hier kwam wonen, moest wel een bedrag van 1000 gulden worden aanbetaald; dit werd echter weer goedgeemaakt door een zakgeld van 300 gulden per jaar.

Het huis wordt nu niet meer gebruikt als rusthuis. Hoewel menigeen dol-gelukkig zou zijn met één van de fraaie kamers, is dat niet mogelijk. Ze voldoen niet aan de moderne eisen van licht, lucht en sanitaire voorzieningen.

Wat mij het meest is bijgebleven, is de afbeelding van "Vrouwe Justitia" in het plafond van de gang. Ze is daar afgebeeld als een engeltje, maar met duidelijk zichtbaar mannelijke deeltjes. De familie had een zoon die rechten heeft gestudeerd!

Dan weer naar buiten. Via “Tussen Hel en Vagevuur” naar “De Dromedaris”. Hier nog een korte uitleg van deze markante toren, zijn ligging en het gebruik en daarna op naar onze laatste stop.

Zoals stond vermeld in ons programma, met koffie / thee op eigen kosten. Het restaurant ligt aan het water en het idee om even uit de koude wind te zijn en het gewicht van de onderdanen te halen, klonk iedereen als muziek in de oren. De naam van het restaurant is “Watermusic”. Hoe kunnen ze het bedenken. Hier volgde nog een verrassing.

Onze voorzitter, Niek de Jong, kondigde aan het eerste drankje voor zijn rekening te nemen. Dat smaakte dus extra lekker. Nu werd door hem ook bekend gemaakt wat een van de hoofdredenen was om dit jaar Enkhuizen als excursiedoel te kiezen. Het is dit jaar precies 25 jaar geleden dat Herderewich naar deze plaats trok als reisdoel. Tijdens een stop maakte de toenmalige voorzitter bekend dat de bestuursperikelen voorbij waren. Tot Niek's grote verbazing werd toen gemeld dat Niek de Jong was toegetreden tot het bestuur van de vereniging. We vierden dus een jubileum.

Hiermee is dan meteen het dubbele bovenschrijf verklaard.

De rit naar Harderwijk verliep vlot. Wel even wachten voor de brug bij Enkhuizen, maar dat hoort bij een bezoek aan die stad. Om klokslag vijf uur stopte onze bus weer op de parkeerplaats aan de Vondellaan. Een mooie dag zat er weer op.

Uit reacties bleek wel dat de mede-reizigers er net zo over dachten. Jammer voor de 11 personen waar ook nog plaats voor was geweest in onze bus, maar een troost is dat zij niet weten wat ze gemist hebben.

Tot volgend jaar.

Familie Snel

De familie Snel is alweer zo'n oude Harderwijkse familie. Of alle families die Snel heten aan elkaar zijn verwant, weet ik niet. Daar is uitgebreider onderzoek voor nodig. Zeker is dat van generatie VI een aantal kinderen uit Harderwijk vertrokken zijn, waarvan één naar Amsterdam.

Hoe de naam ontstaan is weet ik evenmin. Misschien waren het wel "snelle jongens"? Ik denk dat u ook wel eens die "snelle" wagens van het expeditiebedrijf "Snel" hebt gezien, maar of die van de Amsterdamse Snel afstammen?

Bij de volkstelling van 1946 woonden er 2672 mensen met die naam, verspreid over heel Nederland. De meesten, 617, in Noord-Holland en in Gelderland 106 personen met die naam. Het minste aantal "Snel's" in Drente, nl. 2. In het telefoonboek van Harderwijk staan nog 12 gezinnen vermeld.

STAMREEKS VAN PETER SNEL

Peter Snel en Aaltje ten Hove hadden 4 kinderen, waarvan er 2 jong overleden zijn, beiden met de naam Hendrik. De volgende Hendrik trouwde en had, volgens betrouwbare bron, nageslacht. Van de oudste stamvader stamt ook de familie Zeeboer af.

Een "volledige stamboom" kunt u bij onze werkgroep genealogie bestellen.

Generatie

Peter SNEL, landbouwer, geboren op 03-10-1888 te Harderwijk, overleden ca. 01-07-1969 te Harderwijk op 80-jarige leeftijd. Hij woonde in de Molenstraat.

Gehuwd op 25-jarige leeftijd op 24-06-1914 te Harderwijk met:

Aaltje ten HOVE, 23 jaar oud, geboren op 28-09-1890 te Harderwijk, overleden ca. 07-10-1978 te Harderwijk op 88-jarige leeftijd, dochter van **Hendrik ten HOVE**, landbouwer, en **Jannetje van de NAGEL**.

Generatie II

Peter SNEL, daghuurder, arbeider, geboren op 21-11-1850 te Harderwijk, overleden op 28-05-1906 te Harderwijk op 55-jarige leeftijd. Hij woonde o.a. in de Vulderstraat en de Molenstraat.

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 28-03-1877 te Harderwijk met de 21-jarige

Evertje DIRKSEN, geboren op 12-09-1855 te Harderwijk, overleden op 24-06-1935 te Harderwijk op 79-jarige leeftijd, dochter van **Dirk DIRKSEN** en **Harmpjes BUNSCHOTEN**.

Generatie III

Arend SNEL, arbeider, geboren op 21-10-1816 te Harderwijk, overleden op 27-06-1896 te Harderwijk op 79-jarige leeftijd.

Gehuwd (1) op 25-jarige leeftijd op 06-07-1842 te Harderwijk met:

Peetjen AARTSEN, 25 jaar oud, werkster (1842), geboren op 26-07-1816 te Harderwijk, overleden op 18-05-1864 te Harderwijk op 47-jarige leeftijd, dochter van **Peter AARTSEN**, visser, en **Grietje FRANKEN**.

Gehuwd (2) op 58-jarige leeftijd op 15-07-1875 te Harderwijk met:

Lubbertjen Franken HOOP, 44 jaar oud, geboren op 02-06-1831 te Hierden, overl. op 31-01-1897 te Harderwijk op 65-jarige leeftijd, dochter van **Thijs Franken van den HOOP**, daghuurder, en **Maartje Jacobs STROOP**.

Generatie IV

Dirk SNEL, kleermaker, gedoopt (Ned.Herv.) op 02-01-1780 te Harderwijk, (belijdenis april 1803 Harderwijk), overleden op 29-10-1840 te Harderwijk op 60-jarige leeftijd.

Gehuwd voor de kerk op 23-jarige leeftijd op 21-08-1803 te Hierden met:

Berendina Catharina KROON, geboren circa 1782 te Homburg (D), overleden op 12-11-1867 te Harderwijk.

Generatie V

Johannes SNEL, metselaar, gedoopt (Ned.Herv.) op 05-05-1754 te 's-Gravenhage, overleden op 27-01-1830 te Amsterdam op 75-jarige leeftijd.

Gehuwd voor de kerk (1) op 23-jarige leeftijd op 22-05-1777 te Elburg met:

Maria Cornelia van HOGELAND, 25 jaar oud, gedoopt (Ned.Herv.) op 24-06-1751 te Elburg, begraven op 13-02-1806 te Harderwijk, dochter van **Aart van HOGELAND** en **Maria ten HOVE**.

Ondertrouwd (2) op 29-03-1806 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op 51-jarige leeftijd op 13-04-1806 te Harderwijk (NH) met:

Dolphina van LOENEN, 52 jaar oud, gedoopt op 14-05-1753 te Deventer, overleden op 13-05-1833 te Harderwijk op 79-jarige leeftijd, dochter van **Jan Adolphs van LOENEN** en **Antje VEGT**.

Generatie VI

Dirk SNEL, gedoopt (Ned.Herv.) op 14-05-1724 te Harderwijk, begraven op 22-01-1802 te Harderwijk. Dirk kwam in 1774 van 's-Gravenhage samen met Ariaantje in Harderwijk wonen.

Gehuwd voor de kerk op 27-jarige leeftijd op 26-03-1752 te 's-Gravenhage met:

Arijaantie van THUIJN, 24 jaar, gedoopt (Ned.Herv.) op 11-12-1727 te Rotterdam, begraven op 20-11-1794 te Harderwijk, dochter van **Dirk Jans van der THUIJN**, diaken, en **Aagje Floris ELSEMANS**.

Generatie VII

Lambert Willemsen SNEL, gedoopt (Ned.Herv.) op 29-04-1687 te Harderwijk, begraven op 26-10-1728 te Harderwijk.

Ondertrouwd op 18-05-1710 te Harderwijk met:

Annetje CORNELIS, geboren ca. 1680, dochter van **Cornelis Dircks MULDER** en **Lijsbeth Dircks**.

Generatie VIII

Willem LAMBERTS, gedoopt (Ned.Herv.) op 21-03-1651 te Nunspeet, begraven op 26-02-1720 te Harderwijk.

Ondertrouwd op 13-06-1675 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op

24-jarige leeftijd op 27-06-1675 te Harderwijk (Ned.Herv.) met:

Marijtje GERRITS, geboren ca. 1651 te Nunspeet/Hulshorst, vermoedelijk dochter van **Gerrit Evertsen** en **Hendrikje Driessen**. (Dit echtpaar krijgt vanaf 1660 kinderen in Nunspeet, waaronder een dochter Wobbetien, een weinig voorkomende naam, die ook aan de jongste dochter van Willem en Marritje gegeven werd).

Generatie IX

Lambert HEIJMENSEN, geboren vóór 1617.

Ondertrouwd op 26-11-1637 te Harderwijk met

Aaltgen WILLEMS, geboren te Nunspeet.

NIEUW!

homepage: www.herderewich.nl

e-mail: info@herderewich.nl

Middeleeuwse- en Provinciale Muntslag in Harderwijk (8)

Rob K.S. Beute

In de voorgaande afleveringen van Viltpraetjē hebben wij de alleroerste munten op naam van Harderwijk beschreven en enkele daarvan afgebeeld. Het waren kleine zilveren muntjes uit de late Middeleeuwen, die in Harderwijk geslagen zijn tussen 1343 en 1378. Dit gebeurde in opdracht, respectievelijk van de Gelderse Hertog Reinoud II, diens weduwe Alianora (of Eleonora) en door de Utrechtse Bisschop Arnold van Hoorne. In opdracht van de Gelderse Hertog Willem I werd in Harderwijk - tussen 1379 en 1402 - nog tenminste één soort zilveren munten te Harderwijk geslagen (een "Groot" ter waarde van 4 Duiten) met op de keerzijde vormgeving van de stadsnaam van Harderwijk. Van de lange periode die daarna volgde zijn geen munten van Harderwijk teruggevonden en in die tijd waarschijnlijk ook niet geslagen, totdat in 1582 door Graaf Willem IV van den Bergh, die tevens stadhouder van Gelderland was, opdracht werd gegeven tot het slaan van munten in Harderwijk. Daarvan zijn een aantal grote zilveren daalders gelooind. In de daaropvolgende aflevering is de definitieve overplaatsing van de Provinciale Munt naar Harderwijk in 1583/84 beschreven en werd een in Harderwijk geslagen Nederlandse Rijksdaalder van de Provincie Gelderland afgebeeld. Daarna zijn achtereenvolgens de vele in Harderwijk geslagen Gelderse koperen Duiten, zilveren Stuivers en Dubbele Stuivers en de zilveren Schellingen behandeld.

Florenus - Florijn - Goudgulden - Gulden

De Provinciale- en Nederlandse Guldens

De gulden, een in ons land tot voor kort zo vertrouwde munt, kent een lange historie. De "voorvader" van deze munt was een gouden munt, geslagen vanaf 1252 in Florence. De naam was oorspronkelijk afgeleid uit het Latijn: Numerus Florenus Aureus = Gouden munt met het bloempje, wat in het Italiaans werd: Fiorino d'Oro. In de 14e eeuw werd deze - in geheel Europa zeer gangbare - munt (genaamd **Florinus**) geïmiteerd en zo ook in de Nederlanden met de benaming Florijn, een zilveren munt ter waarde van 28 Stuivers. Van het oorspronkelijke Aureus = Gouden, is in de 16e eeuw (in feite dubbelop) de naam Goudgulden afgeleid en later de (zilveren) Gulden.

In 1521 is de Gulden met een waarde van 20 Stuivers (de zilveren Carolus-gulden), door Keizer Karel V verheven tot basismunt van het muntstelsel in de Nederlanden.

Van 1571 tot 1680 werd een rekeneenheid van 20 Stuivers gehanteerd; vanaf 1680 werd de Gulden geslagen als zilveren munt ter waarde van 20 Stuivers en vanaf 1967 werd de Gulden een nikkel munt van 100 Cent. Pas recent hebben we door invoering van de Euro-munt afscheid genomen van dit eeuwenlang geldende muntsysteem.

FLORIJN - 28 Stuivers: Friesland - 1665 (geslagen van 1601 t/m 1694)

ware grootte

vz.: Friese landheer met klapmuts
tekst: NISI DOMINVS NOBISCVM
(Tenzij de Heer met ons is)

kz.: Gekroond prov. wapen
tekst: FLORENVS ARGENT ORDIFRISIAE
(Zilveren Florijn van de Staten van Friesland)

GULDEN van keizer Karel V: Zilveren Carolusgulden
(zonder jaartal: 1540 tot 1552)

ware grootte

Graafschap Holland, geslagen te Dordrecht (voor afbeelding van een Gelders
exemplaar: zie Vittepraetje van december 2000)

De in de Nederlanden vervaardigde Goudguldenen worden in een latere aflevering behandeld; hier beperken we ons tot de zilveren Guldenen en natuurlijk met speciale aandacht voor de in Harderwijk geslagen denominaties van de Guldenen.

Nederlandse GULDEN (zilver)

met het Generaliteitswapen ("Rijkswapen") op de keerzijde:

Prov. Gelderland

(muntmeesterteken "Boompje" = geslagen te Harderwijk)

1764

Prov. Utrecht

(muntteken: prov. wapentje van Utrecht)

1794

Keerzijde: gekroond Generaliteitswapen ("Rijkswapen")

Provinciale TWEE GULDEN (zilver)

Prov. Gelderland

(muntmeesterteken: Eenhoorn = geslagen te Harderwijk)

1694

Keerzijde: provincie wapen van Gelre (en daarom Provinciale Gulden genoemd).

Tekst: MO NO ARG ORD D GEL CZ

Nieuwe zilveren munt van de Staten van Gelre en het Graafschap Zutphen.

Provinciale DRIE GULDEN (zilver)
Prov. Holland
(muntmeesterteken: geen - geslagen te Dordrecht)
1681

Nederlandse DRIE GULDEN (zilver)
Prov. Gelderland
(muntmeesterteken: Korenaar = geslagen te Harderwijk)
1786

Vz.: Godin Pallas Athene* met helm, leunend op een bijbel. Het vrijheidshoedje op een speer in de rechterhand.

Tekst: HAC (BIBLIA) NITIMVR HANC (LIBERTATVM) TVEMVR = op deze (bijbel/het geloof) steunen wij, deze (vrijheid) beschermen wij.

Kz.: MO : ARG : ORD : FOE : BELG : D : GEL : C : Z

MONETA ARGENTEA ORDINUM FOEDERATARUM BELGICARUM DVCATVS GELTRIAE COMITATIS ZVTPHANIA =

Zilveren munt van de Staten der Vereenigde Nederlanden - Hertogdom Gelre - Graafschap Zutphen

* De afbeelding van de Griekse godin van de wijsheid, wetenschappen en kunsten Pallas (=meisje) Athena of Athene werd niet altijd goed begrepen. Men dacht, dat het hier om de Nederlandse maagd ging. Ze werd oneerbiedig met "pop" of "poppetje" aangeduid en hiervan is de bijnaam "Pop" voor de gulden afgeleid. Niettemin wordt de afbeelding van deze Griekse godin op Nederlandse munten algemeen als Nederlandse maagd aangeduid.

In de vorige afleveringen zijn volksgezegden weergegeven over de Duit, de Stuiver en de Schelling; ook de Gulden komt nog voor in bij velen bekende gezegden, zoals:

- Zwaluwen op het dak, Guldens in de zak (zwaluwen brengen geluk)
- Daar geeft de lommerd geen Gulden voor (dat is niets waard; dat geloof ik niet)
- Wie een Penning niet acht, krijgt over een Gulden geen macht (wie het kleine niet eert, is het grote niet waard)
- Je kunt je Gulden maar één keer uitgeven. (je kunt niet meer uitgeven dan je kunt betalen)

Het bezit van een “ton”

Een **gewicht** van **1000 kg** wordt “een ton” genoemd. Vroeger was het gewicht van 100.000 zilveren guldens samen 1000 kg.

Vandaar, dat iemand die in de volksmond een ton bezat, een kapitaal had van 100.000 gulden (en dus **geen 1000 gulden**). En hoe moet dat nu met de Euro?

Muntwerkplaats in vroeger tijden

Literatuur:

- P. Verkade - “Muntboek” - Uitg. Schiedam - 1848
- Veilingcatalogi van Laurens Schulman b.v. te Bussum
- “Geld door de Eeuwen heen” - Uitg. Pampus Associates Amsterdam - 1984
- “De Nederlandse Munten” door Dr. H.Enno van Gelder - Aula boeken - Uitg. 1980
- “Numismatische Linguistiek” door J.J. Grolle - Uitg. De Nederlandse Bank n.v. 1983-84

ANTONIUS NUCK (1)

Een beroemde telg uit een vooraanstaande familie

Antonius Nuck, gedoopt op 3 september 1645¹, was de jongste zoon van de kapitein der schutterij, weesmeester en provisor Cornelis Toenissen Nuck en Grietgen Gerrits² (van Spuelde).

De familie Nuck behoorde tot de gegoede Harderwijkse burgerij. Veel leden waren rijke kooplieden en bekleedden regelmatig het ambt van wees- en rentmeester. Antonius' oom, Jan Bosch Nuck en Antonius' drie jaar oudere broer Peter, waren gemeenslieden te Harderwijk. Veel vrouwelijke familieleden waren door huwelijken geparenteerd aan vooraanstaande families zoals de Brantsens, De Meesters en de Van Westervelts³.

Studie aan de Gelderse Hogeschool

Evenals zijn oudste broer Jan (1631-1708)⁴, in 1653 medisch student te Leiden, koos ook Antonius voor een academische opleiding.

Op vierentwintigjarige leeftijd, voor die tijd vrij oud, laat hij zich 9 september 1669 inschrijven⁵ als student filosofie in het Album Studiosorum van de Gelderse Hogeschool. Blijkens de jaarlijkse recensielijsten verbleef hij tot 1672 in Harderwijk⁶. In die jaren legde hij zich voornamelijk toe op de studie van de wijsbegeerte en de wis- en geneeskunde. Van Cornelis van Thiel⁷, hoogleraar in de wijsbegeerte, zal hij zeker de Cartesiaanse denkbeelden hebben vernomen⁸.

Herhaalde malen lag Van Thiel met zijn collega's overhoop, die in hun wijsgerige opvattingen onverbiddelijk achter de leer van Aristoteles bleven staan.

Als wis- en natuurkundige kon men de Franse wijsgeer René Descartes (1596-1650), grondlegger van het moderne rationalisme, nog wel waarderen. Zijn metafysica was hen echter een gruwel.

Hun theologische bezwaren zullen voornamelijk, zoals ook aan de andere Nederlandse universiteiten, de methodische twijfel van Descartes hebben betroffen⁹. Dat de filosofie bij de Fransman niet meer in dienst stond van de theologie, ja zelfs een onafhankelijke positie innam, ging ook de Harderwijkse peripatetici te ver.

Reeds tweemaal had de Senaat van de Gelderse Hogeschool zich tegen het opkomende Cartesianisme gekeerd. In 1651 - in een advies aan graaf Lodewijk Hendrik van Nassau - en in de zomer van 1656.

Toen, in 1656, werd een besluit van de curatoren opgenomen in de Acta van de Academische Senaat, waarin werd bepaald: "tot voorkomingen van alle perculeuse nieuwigheden ende andere onheilen, dat dese naervolgende

Portret uit het Gemeentearchief 's-Gravenhage

Articulen bij alle, op nieuw aenteneme Professoren onderteikent ende nagekomen sullen worden.

1. Dat geen Professor ordinarius ofte extraordinarius directe noch indirecte, het sij in Academia ofte privatis cillegiis, Cartesii ofte diergelijcken Adhaerenten ende Sectarissen leerstukken salleeren ofte voorstellen, het en ware dan om die te wederleggen.....¹⁰.

Liber Recensorum (Inventaris Gelderse Hogeschool 139-140)

Vertaling door J. Duinkerken:

Anno 1672:

Rectore magnifico: Nicolaus Hobokenus
Rccensiti funt: D'April 22:

ordinarius Professores:

Nicolaus Hobokenus, Samuel à Diest,
Wilhelmus Wilhelmus, Arnoldus Schone,
Theodorus Triglandius, Rutgerus
Hermam-mides, Alexander Tollius, Cornelis
à Thiel

extraord. Professores:

Alhart de Raadt, Cornelius van Zijll,
Wilhelmus Coetier.
Gerhard van Heckeren, Zuthah., Gelrus
Nobilis, jur. stud., Theodorus à Westerveld,
Hardervic., jur. stud., Paulus van den
Houten, Acad. Typograph., Joh. Godefridus
Biber, Daventriens, jur. stud., Johan van
Muiden, Swollanus, jur. stud., Theodorus
Volmers, Zutphaniens, jur. stud., Johannes
Edingh, Groningen, jur. candidat., Antonius
Wachman, Batavus, jur. candidat.,
Gerhardus à Bronck-horst, Doesburgens, Lit.
et jur. stud., Lambertus Willinck,
Zutphaniens, Lit. et jur. stud., Johan-nes
Tobias Keiser, Swollanus, Lit. et jur. stud.,
Antonius Nuck, Hardervicens, Phil. Et Med.
Stud., Guil Lucovicus de Voocht, Campens,
Litt, et jur. stud.

D' April 23: Albertus à Deelen, Hardervicus - Gelris, LL. Stud., Statius Reinoldus ab Haaften, Gramsbergen Trans Is., LL. St., Johannes Cornelius Tollius, Hardervicens, Lit. en LL. Std.

Toelichting:

De eerste 8 zijn de gewone hoogleraren, de volgende drie zijn buitengewoon hoogleraar.

De derde gewone inschrijving is die van de academische drukker (voor de fiscale en juridische voordelen).

Trans Is. Staat voor Overijssel.

De meeste afkortingen zijn ook in het Album Promotorum (uitgegeven door Schutte) weer te vinden.

Er zou nog veel over het Cartesianisme aan de Gelderse Hogeschool te verhalen zijn; wellicht zou het ons te ver van onze alumnus Nuck afvoeren. Niet alleen bij Van Thiell doch ook bij Hermannides¹⁰ zal onze studiosus zijn

licht hebben opgestoken. Zijn voornaamste leermeester zal vermoedelijk Nicolaas Hoboken zijn geweest. Hoboken (1632 - vóór 1678), één der voorlopers van de vergelijkende anatomie, studeerde filosofie en geneeskunde te Utrecht. In 1658 promoveerde hij er in de wijsbegeerte, vier jaar later in de geneeskunde. Reeds het volgende jaar werd hij hoogleraar in de wis- en natuurkunde aan het Atheneum te Steinfurt en weldra lijfarts van de graaf van Bentheim-Steinfurt. Na zes jaar volgde hij de in 1669 overleden Harderwijkse hoogleraar Cochius op¹¹. Naast de geneeskunde doceerde Hoboken tevens, als buitengewoon hoogleraar, wiskunde.

Deze dubbel-functie kwam duidelijk in de titel van zijn inaugurele rede (1670) tot uitdrukking: “De professione medicae cum mathematicae conjunctione”, ofwel “Over de vereniging van het hoogleraarsambt der geneeskunde en der wiskunde”.

Hoboken was een nauwgezet anatoom. Van de kleinste afwijking trachtte hij het belang aan te tonen. Vaak deed hij bij gebrek aan menselijke kadavers secties op dieren. Naast medische studenten en chirurgijns trof men dikwijls tal van leergierige burgers onder zijn gehoor. Uit enkele dissertaties die onder zijn leiding tot stand kwamen, bleek dat men zich ook in medische kringen bezighield met het cartesianisme¹².

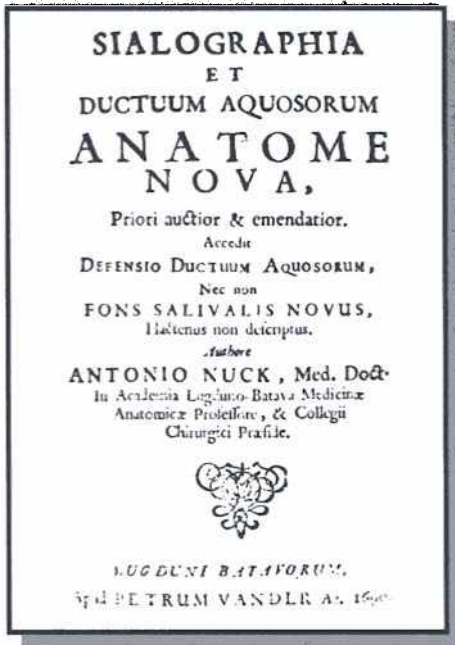
Toen Harderwijk zich in het rampjaar 1672 zonder slag of stoot aan de Fransen overgaf verliet Hoboken, in die dagen rector magnificus, samen met veel van zijn collega's en studenten ijlings de stad¹³. Of Antonius bij het naderen van de vijandelijke troepen Harderwijk verliet, vermeldt de historie niet. Van studeren was in Harderwijk geen sprake meer. De universiteitsgebouwen werden door de bezetter in beslag genomen of vernield¹⁴. In november 1673 vervolgde Antonius zijn medische studie in Leiden.

Leidse studietijd

Na het overlijden van de hoogleraren Johannes van Horne (1621-1670) en de beroemde Franciscus dele Boë Sylvius (1614-1672), was het medisch onderwijs in de sleutelstad voornamelijk in handen van de bekwame anatoom Charles Drelincourt (1633-1697). Met het klinisch onderwijs was Lucas Schacht (1634-1680) belast.

Al spoedig onderscheidde Nuck zich als een ijverig en bekwaam student. Onder de leiding van Schacht hield hij in maart 1676 een openbare disputatione “de rabie hydrophobiae”, de watervrees bij de hondsdoelheid¹⁵. Een disputatione was een onderwijsvorm die tot in de Middeleeuwen terugging. Ook na het humanisme en de hervorming werd deze dialectische behandeling van een wetenschappelijk onderwerp nog eeuwenlang aan de universiteiten gehandhaafd. Tijdens Nuck's studie was het de gewoonte dat een student, alvorens hij het doctoraalexamen mocht afleggen, twee van dergelijke disputationes moest houden. Na het doctoraalexamen, waarna de

geneeskundige praktijk mocht worden uitgeoefend, volgde spoedig de promotie waarbij men de doctorale graad verwierf¹⁶. Drie maanden na zijn disputaties deed Nuck op 13 juli 1676 zijn doctoralexamen. In de "Acta Facultatis Medicae" staat aangetekend dat hij zijn examen zo voortreffelijk had afgelegd, dat men hem de bijzondere onderscheiding aanbood om "met de kap" te promoveren¹⁷.

Een dergelijke publieke promotie, meestal van het epitheton "more majorum" voorzien, geschiedde met meer plechtigheid en luister dan gewoonlijk het geval was. De promovendus, bijgestaan door twee paranimfen, de degen op de linkerheup en de driekante steek onder de arm, droeg hierbij een toga (talaris vestis), die oorspronkelijk de vorm van een mantel, cappa, had zodat men ook wel van de promotie met de kap sprak¹⁸. Verheugd nam Antonius het eervolle aanbod aan en promoveerde 2 februari 1677, na verdediging van zijn proefschrift "de Diabete", tot doctor in de geneeskunde.

Titelblad van Nuck's "Sialographia et ductuum aquosorum".

In 1690 verscheen in Leiden bij Pieter van der Aa zijn werk: "Sialographia et ductuum aquosorum anatomia nova priori auctior et emendata", waaraan toegevoegd: "Defensio ductuum aquosorum nec non fons salivalis novus, hactenus non descriptus".

De "Sialographia" was een uitvoeriger vorm van zijn werk uit 1695, "De ductus salivali novo dat eveneens bij Van Der Aa was uitgegeven.

Haagse tijd

Na zijn promotie vestigde Nuck zich als arts in Delft.

Als professor anatomiae deed hij lijkopeningen en gaf onderricht aan toekomstige chirurgijns. Zes jaar later vertrok hij naar den Haag waar hij op 22 juli werd benoemd werd tot professor op de plaats: "door afstand van doctor Bosch vacerende anatomiae"¹⁹.

Evensals Nuck was ook Arent Boech (1664-1692) een alumnus van de Gelderse Hogeschool. Harderwijk was voor hem geen onbekende stad. Zijn tante, Cornelia Stalpart van der Weel, een zuster van zijn moeder, was getrouwd met de jurist Theodorus Trigland (1620-1678), hoogleraar van de Gelderse Hogeschool.

Zeventienjarige inwoner 1689 liet hij zich als medisch kandidaat in het Album Studiorum inschrijven²⁰. Diezelfde dag ook promoveerde hij op een proefschrift "de Pleuritide" tot doctor in de geneeskunde²¹. Dat bij werd hem uitgeleend door Dr. Cornelis van Zijl²², die na het overlijden van Goddard in opvolging gevallen als promotor mocht fungeren²³.

Een dergelijke gang van zaken kwam in Harderwijk meer ook in tal van andere universiteitssteden, regelmatig voor²⁴.

De promovendus, die meestal een kandidaatsopnamen zekere had afgelegd, kwam gepresenteerd met zijn naam geschreven en vaak al gedrukt dissertatie naar Harderwijk. Tijd om het proefschrift op zijn merites te beoordelen moest er voor de promotor nauwelijks zijn geweest.

In bezit van zijn tal begeerde buik verliet Boech naar Den Haag waar hij zich als stadsarts vestigde. Na het overlijden van zijn oom Johan Stalpart van der Weel (1636-1683), werd hij op 9 januari 1683 benoemd tot professor Anatomico-chirurgicus aan het Haagse Theatrum Anatomicum.

Dit theater, opgericht in 1626, was gemeentelijk in een gebouwd tegus de zuidzijde van de Grote of St. Jacobkerk naast de *Assendambapel*²⁵.

Aanvankelijk vertoefde de observaties ten behoeve van het onderwijs aan de chirurgische leerlingen door de chirurgische zelf gedaan. Vanaf 1644 werd een medisch doctor, die als lector fungerende, met dit onderwijs belast.

Johan Stalpart van der Weel was de eerste arts die het predikaat "professor" mocht voeren²⁶. Mogelijk door vermindering van het salaris tot 200 gulden, nam Boech al de volgende maand zijn ontslag²⁷. De vacante plaats kwam Nuck, die een wetenschappelijke anticipatie van zijn werk in Den Haag groter achtte dan in Delft, zeer gelegen. Grif ging hij op het aanbod in, zette het geringe salaris naar hij voor lief.

In juli 1683 werd hij tot Professor Anatomicae benoemd. De bijzondere vriendschap voor zijn overleden vriend Stalpart van der Weel, met wie hij in zijn Delftse tijd al lijfopdragen vertieldde, zal zeker bij zijn keus een woordje hebben meegesproken. Niet lang hem Nuck groeiden met zijn lege salaris. Naar aanleiding van een misent werd zijn salaris op 7 (met 1686 tot 400 gulden verhoogd, met de verhoging ".....ahier" in Den Haag een veel genoeg te vinden, dat hem vijf *malis occantia* soude maanden voorkomen broodtens van hier te willen droegren, dan dat doethe swerigheyt soude gemaect hem webre abentus te verbinden²⁸. Volgens Endtz²⁹ kwam de "vijf malis occantia" afgevoerd in de vorm van een beroep tal buitengewoon hoogleraar in de onleskunde aan de Leidse universiteit.

De plaats kwam vacant toen Drelincourt, Nuck's leermeester, door ziekte en achteruitgang van zijn gezichtsvermogen beroofd, de curatoren verzocht om van zijn onderwijs-taak te mogen worden ontheven.

Aanvankelijk sloeg Nuck het beroep af. Toen men hem echter al na een week een gewoon professoraat (medicinae et anatomiae prof. ord.) op hetzelfde salaris van 200 dukaten (630 gulden) aanbood, zocht hij en werd op 23 augustus 1687 te Leiden benoemd.

Enkele jaren later verhoogde men zijn traktement tot 1000 gulden.

(wordt vervolgd)

Nolan

- 1 Over de Jüdische geneeskunde is een stel aantekening. Inversier Act (Eingeführte) Vöorderboek der Nederlantsche, 42, n. 166) en Bange's Geneeskunde der vroegere tijdenstunde in Nederland, p. 685) vermelden geen datum. Het Nieuw Nederlantsche Biographisch Vöorderboek (NEDERL. VII, p. 214-215) geeft als datum vromerische 1680. Surinagar (Med. T. v. Ont. 1684, p. 272) vermeldt dat Asserius in 1680 is geboren. Vöorschenlijk in navolging van heel. nederen zowel bijh. De Hoge-Professoren, p. 269 en Lindeboom (Dutch Hist. Mag. p. 1427) vermelden 1692, alhoewel zonder opgave van dag en maand. De goede geschiedschrijver van Duitschden in zijn "Erfassungen von de Zeitrechnung", des Afdrukke Nuck's Medischer 1680 te Herforden is geboort.
- 2 Dairickson, J. (1840). "Zehnerney von de Zeitrechnung", p. 126-128.
- 3 Ibid. p. 27 en.
- 4 Bögelyk heeft dat eerst van de Goidarne Hogeschool geschiedde: in het Nieuw Oudboek van het Oudboek; DO 22 (1840) van Johannes Nuck als Bögelyk student ingeschreven.
- 5 Negen September 1682 Afdrukke van. Herder. Hist. Pp.
- 6 Uijer Oudboek van. Goidarne Hogeschool 100-101
- 7 Zie bijlage 1
- 8 Hase, A. A. de (1884). "Het vroegere Oudboek van het Goidarne Oudboek van de Hogeschool te Herforden - 1680-1817", p. 52
- 9 Ibid. p. 58
- 10 Goid. bij de Hase, 100
- 10a Zie bijlage 11
- 11 Zie bijlage 111
- 12 Hase, I. C. p. 49
- 13 Bögelyk, T. (1681). "Van geschiedde en nederen". Geschiede November 1681 2 (20-7-81)
- 14 Joris, H. & Hoogkamp, L. (1685) "De Goidarne Oudboek" p. 26-18
- 15 Lindeboom, G. A. (1884) "Dutch Biographical Dictionary", p. 1443
- 16 Herder, H. L. (1688). "Van geschiedde over het geschiedde". Med. Convent 96. p. 111-111 (1-9-168)
- 17 Herder, G. C. B. (1688). "Wichtigste tijde de geschiedde van het geschiedde Oudboek van de Leidse Hogeschool". Med. T. v. Ont. 1688, n. 573
- 18 Lindeboom, G. A. "Erfassungen in Herforden". Bögelyk en Herder's Oudboek van de Leidse Hogeschool, p. 102-103
- 19 Eijer, L. J. (1672). "De Hoge-Professoren", p. 88
- 20 Eijer, G. E. van. "Nieuw Oudboek van de Leidse Hogeschool 1667-1667 (Den Haag 1667; Afdrukke Oudboek, "Hoge-Professoren", de Oud. (24-11-1668)
- 21 Bögelyk, G. "Het Nieuw Oudboek van de Leidse Hogeschool te Herforden" (1680): 28 van 1692. Afdrukke Oudboek, Hoge-Professoren, post geschiedde van de Leidse Hogeschool in de Afdrukke van de Oudboek. (...) al mediant (...) dispuut in de Leidse Hogeschool, dat het Oudboek geschiedde van de Leidse Hogeschool van de Leidse Hogeschool, dat het Oudboek geschiedde van de Leidse Hogeschool van de Leidse Hogeschool (...) en van de Leidse Hogeschool (...)

uiteengezet was, in de senaat over pleuritis; toen dat gehouden was, werd hij daar gepromoveerd.

22 Zie bijlage IV.

23 Schutte, l. c. p. 36: Eodem rectore in medicinâ promoti sequentes doctor es lique post obitum clar. et experientissimi vi ri Franc. lac. Cochii à clariss. et experientissimo viro d. Cornelio à Zyll, med. doct et ad hos actus ab ampl. et illust. curatoribus speciatum designato (Door dezelfde rector zijn de volgende doctores in de medische wetenschap gepromoveerd en deze (zijn gepromoveerd) na het overlijden van de beroemde en zeer ervaren Franc. lac. Cochius door de zeer beroemde en ervaren Cornelius van Zyll, med. doct. en voor deze handelingen speciaal aangewezen door de zeer beroemde en aanzienlijke curatoren).

24 Dat het in Leiden net zo toe kon gaan als in Harderwijk, blijkt uit de promotie van Mr. Jan van Heurne, die van 1696-1700 aan de universiteit van Utrecht studeerde. "Mijn vaader oordeelende dat een tijt van vier jaaren bequaam genoeg was om mij(n) academische studiën geperfectioneert te hebben, schreef mij aen dat preparatie moste maaken om de promotie te ontfangen daar toe de Universiteit van Harderwijk voorstaande (...) Dog dewijl ick mij verbeelde mijn tijt te wel besteet te hebben om Harderwijk te verkiesen ende boovendien mij herinnerende, dat mijn grootvaders grootvader Johannes Heurnius ende sijn soon Otto, de eer gehat hadden met veele agting professoren tot Leiden te sijn geweest, wier naam ick voerde ende aldaar nog in goeder memorie was, besloot ick mij naar Leiden te begeeven en aldaar de bulle te halen". Eind juni vertrok hij naar Leiden en promoveerde daar op 6 juli 1700. (Litt.E.J. Wolleswinkel, "De familieportretten van Mr. Jan van Heurne", Jaarboek Centr. Bur. voor genealogie, 1991, dl.45, p.133).

25 Enotz, l. c. p.15

26 Ibid. p.35

27 Ibid. p.37

28 Ibid. p.39

29 Ibid. p.39

Katheder uit de academie zoals deze in het Stadsmuseum nu nog te bewonderen is

Gemeente-archivaris Joh. van Hell gepensioneerd

Jarenlang heeft Herderewich een uitstekende ondersteuning ondervonden van de inmiddels gepensioneerde gemeente-archivaris van Harderwijk, de heer Joh. van Hell.

Hierbij willen wij onze waardering uitspreken voor de prettige samenwerking met deze zeer eigen-en-aardige persoon, die altijd bereid tot hulp was en op wiens werkkamer de koffie/thee-pauze een gezellige onderbreking vormde van het vaak taai en tijdrovende zoekwerk in de archieven in de catacomben in het Gemeentehuis.

Wij prijzen ons gelukkig met zijn toezegging, dat hij in de toekomst bereid is af en toe een bijdrage te leveren aan de inhoud van "Vittepraeltje" en zo toch nog contact met Herderewich behouden blijft.

Hoewel wij hem van harte gunnen, dat hij nu kan genieten van zijn vrije tijd, zien wij - gezien de geheel eigen wijze van zijn toespraakjes in het verleden - uit naar zijn schriftelijke bijdragen voor ons verenigingsblad in het nieuwe jaar.

NIEUW !

homepage: www.herderewich.nl

e-mail: info@herderewich.nl

KERST EN NIEUWJAAR

De ontwikkelingen in ons land in het bijna afgelopen jaar geven alle aanleiding om de laatste weken van 2002 daar even bij stil te staan. Historie - de interesse van de leden van Herderewich - is immers niet alleen van lang geleden, maar wordt iedere dag weer een stukje geschreven. En van het verleden kunnen en moeten we leren. De Kersttijd is een tijd van bezinning en bij de start van een nieuw kalenderjaar wordt meestal ook stil gestaan bij "wat de toekomst brengen moge" en de eigen voornemens daarbij. Hoe gaan we met elkaar om in dit land? Doorgaan op dezelfde weg of moet het anders? En hoe dan? Een land waarin iedereen een redelijk bestaan heeft of vergroting van de verschillen? Nationaal en internationaal. Egocentrisch of meer solidair? Bezinning of berusting?

Gehoopt mag worden op bezinning!

Ook in het nieuwe jaar wordt weer geschiedenis geschreven en hopelijk met lering uit de historie van het afgelopen jaar, resulterend in een minder egocentrische en meer solidaire, humane samenleving en met aandacht voor behoud van het goede uit de historie, ook van en in Harderwijk.

Bestuur en redactie wensen U allen een goede Kersttijd en een goed en gezond 2003, zowel met de eigen familie als in relatie met anderen.

Publicaties, zolang de voorraad strekt.

Ledenprijs in EURO's per dec. 2002

formaat circa 210 x 150mm (A-5):

Herderewich Kroniek (voorm. kwartaalblad) voor zover voorradig	0.50
Index op "Herderewich Kroniek" (1974-1989)	0.50
Historisch Jaarboek Harderwijk 1992, 1993, 1994	3.50
Vittepraetje (ons kwartaalblad), voor zover nog aanwezig	0.50
Index op Hist. Jaarboeken 1990 -'95 + Vittepraetje tot maart 1999	0.50
Wandelingen door oud-Harderwijk (112 blz.)	3.50
Wandelroute Harderwijk (15 blz.)	0.50
Carolus Linnaeus (10 blz.)	0.50
Kerkenroute (10 blz.)	0.50
Ommelandvaarders uit Harderwijk (25 blz.)	2.00
Het dagelijks leven in het begin van deze eeuw (27 blz.)	1.50
De Calicotfabriek van W. Averink te Harderwijk, enz. (67 blz.)	2.00
Schepenen aan de Zuiderzee (gebonden, 271 blz.)	13.50
Het Kleuter-, Lager- en Beroepsonderwijs van 1800-1985 te H'wijk	2.00

formaat circa 300 x 210 mm (A-4):

Beelden Belicht en beschreven (<i>nieuw</i>)	29.50
Klapper op de volkstelling van 1830 met index (140 blz.)	9.50
Klapper op de volkstelling van 1840 met index (121 blz.)	9.50
Klapper op de geboortes van 1811-1860 met index (271 blz.)	16.00
Klapper op de huwelijken van 1811-1930 met index (330 blz.)	21.50
Verjaardagskalender met foto's van Harderwijkse middenstanders	2.50

formaat circa 210 x 100mm:

Monumentenreeks: 15 verschillende onderwerpen, alle uitgaven p.st.

Oude ansichtkaarten

Diverse Harderwijkse stadsgezichten in kleur en zwart/wit

NIEUW

Kadastrale Atlas (<i>nog enkele!</i>)	17.50
Naaldbanden A5, voor minimaal 3 jaargangen Vittepraetje	4.50
Jubileumdraagtassen	1.50
Jubileum CD-1, 30 jaar Herderewich publicaties	12.50
Jubileum CD-2, diverse bronnen uit het gemeentearchief	12.50

Te koop bij:

de penningmeester: J.P.Heyelaan 58 te Harderwijk, of bij onze bibliotheek: Sociaal Centrum "de Kiekmure" kamer FF 1e verdieping

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:		postcode	telf.	functie
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
S.P.J. Schoneveld-Jansen	Rooseveltlaan 4	3844 AJ	41 46 01	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	penningm.
R.van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	excursies
J. de Groot	Stationslaan 129	3841 CZ	42 82 72	excursies
C.S.E. Muiser	Rietgorsmeen 53	3844 ZL	42 81 37	P.R.

Redactie:				
R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	spec.ed.
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Bibliotheek				
G. Berends	Rederijkerstraat 8	3842 JT	41 34 98	

Ledenadministratie				
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	

Werkgroep archeologie:				
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
W.D. Grimm	Bunschotermeen 33	3844 HE	41 86 61	lid
namens de Archeologische Werkgroep Nederland				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	3844 ZV	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:				
J. Duinkerken	De Veste 16-12, Lelystad		0320-215501	adviseur
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
R. van Sonnen-Kost	Middenlaan 9	3843 BA	41 59 48	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5, Ermelo	3851 XZ	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	3844 EC	41 64 16	lid
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:				
J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	3841 EJ	41 96 38	voorz.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid

Werkgroep Open Monumentendag				
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
mevr.R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4	3849 WA	41 73 24	lid
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. Harms			

Werkgroep Excursies

J.C. de Groot	Stationslaan 165	3844 GD	42 82 72	voorzitter
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	lid

Werkgroep Beeldmateriaal

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63
B. Karssen	Gruttomeen 39	3844 ZB	42 10 73
A.G. Westendorp	A.NeuhuysIn 42, Nunspeet	8072 HT	

Werkgroep Website

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	3841 EJ	41 96 38
J.P.H. van Valderen	Munsplein 21	3841 EE	43 07 44

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur	G. Berends	Rederijkerstraat 8	41 34 98

verspreiders

wijk	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweide	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Churchillaan 47	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = De Stad	J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	41 96 38
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	R. v. d.Schaaff	Laan der VN 9	41 36 13
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	Fam. A. Kuper	Korhoenlaan 1-17	43 23 42
14 = Vissersbuurt	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63

reserve-verspreiders

H. Skora	Churchill-laan 2	41 53 97
Fam. Uittien	J.P.Heyellan 59	41 44 31
Mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64
G.S.J. Rutten	Nonnenstraat 31	47 08 14

NIEUW!

homepage: www.herderewich.nl

e-mail: info@herderewich.nl

